

STANISŁAW ROBAK

PLAN GOSPODAROWANIA ZASOBAMI WĘGORZA EUROPEJSKIEGO *ANGUILLA ANGUILLA (L.)* W POLSCE – PRZESŁANKI WYBORU TERMINU I WPROWADZENIA OKRESU OCHRONNEGO

Institut Rybactwa Śródlądowego im. St. Sakowicza w Olsztynie
Zakład Ichtiologii, ul. M. Oczapowskiego 10, 10-719 Olsztyn-Kortowo
e-mail: robak@infish.com.pl

Kierując się zaleceniami Komisji Rybołówstwa Parlamentu Europejskiego w sprawie podjęcia działań mających na celu ochronę populacji węgorza europejskiego *Anguilla anguilla (L.)*, Polska wraz z innymi krajami UE, na terytorium, których w warunkach naturalnych ten gatunek występował lub występuje, została zobowiązana do jego czynnej ochrony. Szczegółowy zakres działań przyjęty przez Polskę został zawarty w dokumencie pt. „Plan gospodarowania zasobami węgorza w Polsce”. Wszystkie zaproponowane w tym opracowaniu środki zostały zaakceptowane przez Komisję Parlamentu Europejskiego 6 stycznia 2010 roku i zgodnie z procedurą plan ten stał się obowiązującym dokumentem, na podstawie którego Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi będzie realizował postanowienia w nim zawarte przez najbliższych kilkadziesiąt lat.

Wdrażanie założeń planu zaowocowało zmianami w przepisach dotyczących prowadzenia gospodarki rybackiej na wodach morskich i śródlądowych. 27 kwietnia 2010 r. wprowadzono okres ochronny oraz nowy ujednoczony wymiar ochronny na obszarze polskich wód terytorialnych Morza Bałtyckiego – Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi *zmieniające rozporządzenie w sprawie wymiarów i okresów ochronnych organizmów morskich oraz szczegółowych warunków wykonywania rybołówstwa morskiego* (Dz.U. Nr 71, poz. 460). Nieco później ukazało się Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 czerwca 2010 r. (Dz.U. Nr 104, poz. 654) *w sprawie połowu ryb oraz chowu, hodowli i połowu innych organizmów żyjących w wodzie* wprowadzające zmiany w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 listopada 2001 r. w zapisach dotyczących węgorza. Ostatnie regulacje prawne dotyczące węgorza zawiera Ustawa *o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym* z dnia 24 września 2010 r. (poz. 1322 nr 200), która obowiązuje od 27 listopada 2010 r.

Wydane rozporządzenia ujednościły przepisy dotyczące ochrony tego cennego pod wieloma względami gatunku w dwóch obszarach wodnych. W myśl nowych przepisów, wymiar ochronny węgorza wynosi obecnie 50 cm długości całkowitej ciała., a limit dobowy dla poławiających ryby amatorsko 2 sztuki. Dodatkową formą

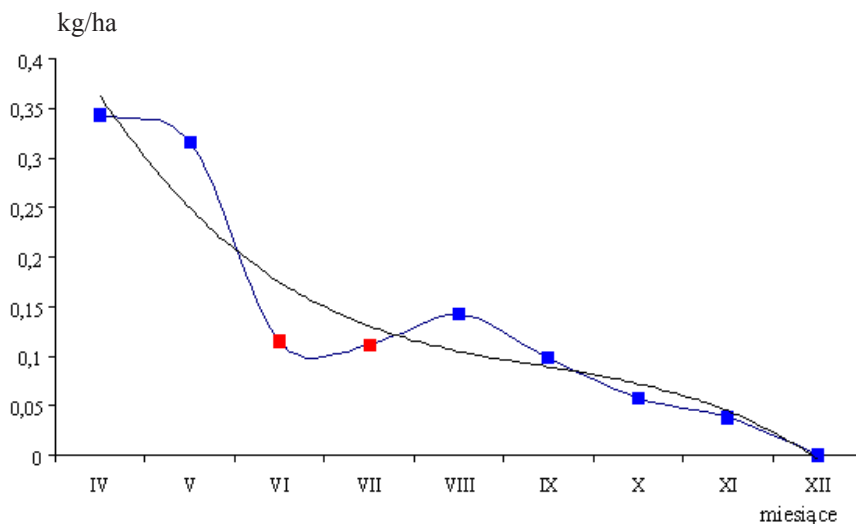
ochrony osobników żerujących (żółtych), jest wprowadzenie do rybackich narzędzi połowowych obowiązku używania tkaniny sieciowej, której bok oczka jest większy lub równy 20 mm oraz sit o otworach umożliwiających opuszczanie narzędzi pułapkowych węgorzom mniejszym od wymiaru ochronnego. Zapis ten jednak będzie obowiązywał od 2013 roku.

Najwięcej kontrowersji wśród użytkowników obwodów rybackich wzbudził zapis dotyczący wprowadzenia okresu ochronnego, ustalonego pomiędzy 15 czerwca a 15 lipca. Podstawą wprowadzania dla większości gatunków ryb okresu ochronnego jest umożliwienie dojrzałym płciowo osobnikom odbycia tarła naturalnego oraz ochrona złożonej ikry. W przypadku węgorza zarówno tarło, jak również ochrona złożonej ikry nie mogą być w sposób bezpośredni powodem ochrony, ponieważ węgorz odbywa tarło w rejonie Morza Sargasowego, skąd larwy i formy narybkowe wędrują do wybrzeży Europy, Azji i Afryki.

Skuteczna realizacja planu gospodarowania zasobami węgorza w Polsce, mająca na celu zwiększenie rekrutacji przez zwiększenie stada tarłowego, musi uwzględniać 3 podstawowe działania:

- rokoczne zarybianie wód dorzecza Odry i Wisły 4000 kg narybku szklatego węgorza lub zamiennie narybkiem wstępującym bądź obsadowym,
- ograniczenie śmiertelności połowowej o 25%,
- udrożnienie rzek do poziomu 90% swobodnego spływu węgorza.

Wprowadzony okres i wymiar ochronny oraz limit połowowy spełnia wymóg ograniczenia śmiertelności połowowej o 25%. Należy podkreślić, że nie ustanowiono innych bardziej restrykcyjnych przepisów, np. dotyczących ograniczenia liczby narzędzi służących do połowu ryb, limitu połowowego lub całkowitego zakazu

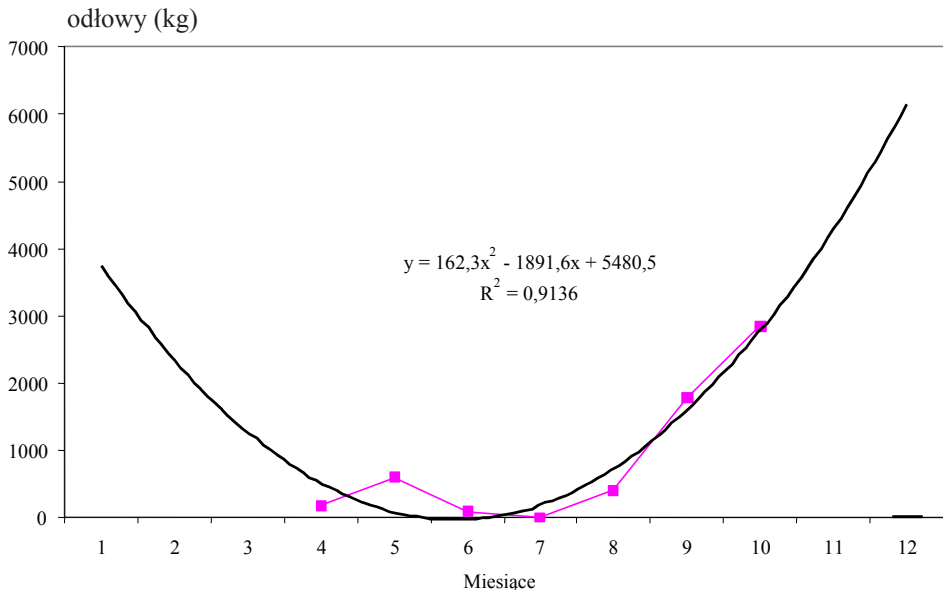

Rys. 1. Średnia wydajność odłowów węgorza w poszczególnych miesiącach w latach 2004-2006 w wybranych gospodarstwach rybackich w dorzeczu Wisły i Odry

połowu, tj. takich, które wprowadzono w innych krajach europejskich (Portugalia, Szwecja, Dania). Okres ochronny przeciwdziała nadmiernej eksploatacji węgorza żółtego w czasie intensywnego żerowania i wzrostu oraz wpływa na zwiększenie rekrutacji stada tarłowego (zwiększona liczebność węgorza srebrzystego) (fot. 1).

Wybór okresu był nieprzypadkowy. Na terenie Polski obserwowane są dwa ciągi migracyjne węgorza związane z obszarem bytowania. Z wód śródlądowych położonych w południowej i centralnej Polsce węgorze emigrują w okresie wczesnej wiosny, tj. od początku kwietnia do końca maja (rys. 1). W wodach północnej Polski, w jeziorach przyworskich, zalewach i zatokach morskich szczyt migracji tarłowej przypada jesienią (od września do końca października) (rys. 2). W tych okresach odnotowujemy maksymalne odłowy węgorzy, w przeważającej części srebrzystych. Nie chcąc ingerować w gospodarstwo podstawy funkcjonowania użytkowników wód, zrezygnowano z ochrony węgorza w okresach jego najefektywniejszych odłowów. Wybrano okres, w którym odłowy węgorza gwałtownie spadają, zarówno na śródlądziu, jak również w strefie przyworskiej i morskiej.

W okresie letnim wiele gospodarstw rybackich rezygnuje z używania sprzętu stawnego, w związku z rozpoczynającym się okresem urlopowym. Biorąc pod uwagę średnią wydajność połowową w terminie od 15 czerwca do 15 lipca, użytkownicy wód w sposób gospodarczy odławiają miesięcznie około 150 g/ha węgorza żerującego – biorąc pod uwagę średnią masę 1 ryby wynoszącą 450 g, stanowiło to **jednego węgorza z 3 ha wód**.

Rys. 2. Odłowy węgorza w jeziorach przyworskich

Największe wątpliwości wzbudziło wprowadzenie okresu ochronnego na obszarach bezodpływowych, z których węgorz nie ma możliwości wywędrowania. Zarzut dotyczył braku uzasadnionych przesłanek ochrony w przypadku całkowitej izolacji wody i występowania w niej węgorzy zarybianych do celów wyłącznie hodowlanych. Z pozoru słuszny wydawał się postulat wyłączenia tych wód z wprowadzanej okresowej formy ochrony. Jednak u podstaw jego zastosowania także do tych wód, leżała inna bardziej prozaiczna przesłanka – ludzka słabość do omijania prawa. Przepis dotyczący okresu ochronnego właściwie nie zakazuje jego połowu, ale odłowu. W okresie ochronnym posiadanie węgorza (martwego lub żywego) jest dopuszczalne wyłącznie, jeśli ten węgorz został złowiony przed okresem ochronnym i ma dokumenty to potwierdzające (zapisy w książce jeziorowej, kwity magazynowe itp.). Rezygnacja z omawianej formy ochrony na wodach izolowanych doprowadziłaby do sytuacji, w której pochodzenie większości nielegalnie odławianych ryb przypisywane byłoby wodom bezodpływowym. Brak w takiej sytuacji możliwości prowadzenia skutecznej kontroli miejsca połowu spowodowałby, że w krótkim czasie przepis ten stałby się „martwy”.

Wprowadzenie okresu ochronnego powinno dodatkowo znacznie ograniczyć połowy kłusownicze, szczególnie z zastosowaniem narzędzi hakowych.

Inną ważną przesłanką jest wykorzystanie w okresie ochronnym optymalnych warunków środowiskowych (pokarmowych i temperaturowych) dla wzrostu węgorza. Optymalnie wykorzystany w odżywianiu okres letni owocuje wyższą masą ryb srebrzystych odławianych wiosną i jesienią. Biorąc pod uwagę biologiczną specyfikę rozwoju węgorza, jego form oraz sposobu odłowu (przestawy, węgornie), w większości wód powinien zostać wprowadzony zakaz letniego połowu węgorzy żółtych (żerujących) na rzecz zwiększonej intensywności i efektywności połowów węgorza srebrzystego w pozostałych okresach (wiosennym na śródlądziu i jesiennym w strefie przymorskiej i morskiej), przy jednoczesnym skutecznym oddziaływaniu ochronnym (fot. 2).

Zważywszy na okres ochrony oraz objęte nim stadium wzrostowe (węgorz żółty), ograniczenie w połowach dotyka bezpośrednio uprawiających amatorski połów ryb. Z badań Zakładu Bioekonomiki Rybactwa IRS wynika, że w połowach wędkarskich węgorz stanowi znaczący udział w miesiącach letnich, szczególnie w czerwcu i lipcu. Ogólna masa poławianych tą metodą węgorzy jest zbliżona do połowów prowadzonych w sposób profesjonalny przez rybaków zawodowych.

Określając kierunki ochrony węgorza przyjęto wymóg 25% zmniejszenia śmiertelności połowowej. W celu osiągnięcia tego poziomu kierowano się przesłanką minimalnej ingerencji w sprawy gospodarki rybackiej opartej na odłowieniu węgorzy srebrzystych na rzecz ograniczenia odłowu gospodarczego i amatorskiego węgorzy żółtych (żerujących).

Fot. 1. Węgorze srebrzyste z rzeki Węgorapa

Fot. 2. Węgorze żółte złowione sprzętem pułapkowym